

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри державного управління,
публічного адміністрування та економічної
політики

Протокол № 1 від 29.08.2025

Проректор з навчально-методичної роботи

Каріна НЕМАШКАЛО

Мікроекономіка
робоча програма навчальної дисципліни (РПНД)

Галузь знань	С Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини
Спеціальність	С1 "Економіка та міжнародні економічні відносини" (за спеціалізацією С1.01 Економіка)"
Освітній рівень	перший (бакалаврський)
Освітня програма	"Економіка та економічна політика"

Статус дисципліни

Мова викладання, навчання та оцінювання

обов'язкова

українська

Розробник:
к.е.н., доцент

Тетяна ЧЕРКАШИНА

Завідувач кафедри
державного управління,
публічного адміністрування
та економічної політики

Наталія ГАВКАЛОВА

Гарант програми

Олена КЛІМЕНКО

Харків
2026

ВСТУП

Актуальність навчальної дисципліни та її необхідність та роль у підготовці фахівців в Україні ґрунтується на необхідності формування та подальшого розвитку національної соціально-економічної моделі з урахуванням актуальних потреб домогосподарств і бізнесу. Навчальна дисципліна «Мікроекономіка» належить до циклу професійної підготовки. Питання, які розглядаються у дисципліні «Мікроекономіка», мають важливе значення для майбутнього маркетолога, оскільки дозволяють розкрити мотиви економічної поведінки та механізми функціонування господарюючих суб'єктів на основі мікроекономічних теорій, концепцій, моделей, обґрунтованих світовою та вітчизняною наукою й апробованих економічною практикою. Необхідним елементом успішного засвоєння навчального матеріалу дисципліни є самостійна робота здобувачів із вітчизняною та зарубіжною економічною літературою, нормативними актами з питань державного регулювання економіки, статистичними матеріалами.

У центрі уваги мікроекономіки – процеси прийняття первинними ланками економіки оптимальних економічних рішень на основі раціональної поведінки та за умов обмеженості засобів і наявності альтернативних можливостей. Водночас, мікроекономіка досліджує особливості функціонування та перспективи розвитку певних товарних та ресурсних ринків, дозволяє зрозуміти, як формуються ціни й визначаються обсяги виробництва в різних галузях, з'ясовує наслідки впливу державного регулювання окремих ринкових структур і галузевих ринків.

Знання концептуальних основ навчальної дисципліни «Мікроекономіка» та оволодіння її практичним інструментарієм відповідає вимогам Національної рамки кваліфікації, формує професійні компетентності здобувачів щодо обґрунтування оптимальних економічних рішень суб'єктів господарювання.

Мета навчальної дисципліни: формування ринково орієнтованого економічного світогляду, знань і навичок стосовно з'ясування механізмів встановлення та відновлення рівноваги мікро-систем та підвищення ефективності діяльності суб'єктів господарювання.

Завданнями навчальної дисципліни є:

- формування системи теоретичних знань щодо основних економічних категорій та законів функціонування економіки;
- оволодіння основними теоріями поведінки споживача та фірм;
- набуття вмінь розрізняти показники розвитку фірм, галузей, об'єднань підприємств, ринків;
- розуміння принципів економічного розвитку суб'єктів господарювання;
- усвідомлення методів та управлінських рішень в економіці на мікрорівні;
- набуття вмінь оперувати основними економічними категоріями і поняттями;

- засвоєння мотивів, основних закономірностей та методологічних принципів поведінки економічних суб'єктів у ринкових умовах на мікрорівні;
- оволодіння універсальним інструментарієм для самостійного аналізу та обґрунтування прийняття оптимальних господарських рішень за умов обмеженості засобів і наявності альтернативних можливостей.
- аргументувати власну позицію в ході обговорення економічних проблем;
- аналізувати й структурувати проблеми організації (підприємства), формувати обґрунтовані рішення.

Об'єктом навчальної дисципліни є економічна діяльність людей та загальні економічні проблеми, що виникають під час її здійснення на мікрорівні господарської системи, де вступають у взаємовідносини мікроекономічні суб'єкти.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є процеси економічного вибору, що здійснюють суб'єкти господарювання для досягнення своїх цілей в умовах обмежень, які накладаються на їхні можливості.

Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна визначено в табл. 1.

Таблиця 1

Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна

Результати навчання	Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач вищої освіти
РН1	СК3
РН3	ЗК3, ЗК4, ЗК5, ЗК8, СК1, СК4, СК5
РН4	ЗК3, ЗК4, ЗК8, СК1, СК4, СК5
РН5	ЗК5, ЗК8, ЗК11
РН6	СК12
РН7	ЗК8, СК1, СК3, СК5, СК11, СК12
РН8	ЗК8, СК4
РН9	СК5
РН10	ЗК4, ЗК11, СК1, СК3, СК4, СК13
РН11	СК5
РН12	ЗК4, ЗК11, СК1, СК11, СК12
РН16	ЗК3, ЗК4, ЗК8, ЗК11, СК12
РН21	ЗК3, ЗК4, ЗК8, СК1, СК12, СК13

де, РН1. Асоціювати себе як члена громадянського суспільства, наукової спільноти, визнавати верховенство права, зокрема у професійній діяльності, розуміти і вміти користуватися власними правами і свободами, виявляти повагу до прав і свобод інших осіб, зокрема, членів колективу.

РН3. Знати та використовувати економічну термінологію, пояснювати базові концепції мікро- та макроекономіки

РН4. Розуміти принципи економічної науки, особливості функціонування економічних систем.

РН5. Застосовувати аналітичний та методичний інструментарій для обґрунтування пропозицій та прийняття управлінських рішень різними економічними агентами (індивідуумами, домогосподарствами, підприємствами та органами державної влади).

РН6. Використовувати професійну аргументацію для донесення інформації, ідей, проблем та способів їх вирішення до фахівців і нефахівців у сфері економічної діяльності.

РН7. Пояснювати моделі соціально-економічних явищ з погляду фундаментальних принципів і знань на основі розуміння основних напрямів розвитку економічної науки.

РН8. Застосовувати відповідні економіко-математичні методи та моделі для вирішення економічних задач.

РН9. Усвідомлювати основні особливості сучасної світової та національної економіки, інституційної структури, напрямів соціальної, економічної та зовнішньоекономічної політики держави.

РН10. Проводити аналіз функціонування та розвитку суб'єктів господарювання, визначати функціональні сфери, розраховувати відповідні показники які характеризують результативність їх діяльності.

РН11. Вміти аналізувати процеси державного та ринкового регулювання соціально-економічних і трудових відносин.

РН12. Застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати.

РН16. Вміти використовувати дані, надавати аргументацію, критично оцінювати логіку та формувати висновки з наукових та аналітичних текстів з економіки.

РН21. Вміти абстрактно мислити, застосовувати аналіз та синтез для виявлення ключових характеристик економічних систем різного рівня, а також особливостей поведінки їх суб'єктів.

ЗК3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК4. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК5. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК8. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК11. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

СК1. Здатність виявляти знання та розуміння проблем предметної області, основ функціонування сучасної економіки на мікро-, мезо-, макро- та міжнародному рівнях.

СК3. Розуміння особливостей провідних наукових шкіл та напрямів економічної науки.

СК4. Здатність пояснювати економічні та соціальні процеси і явища на основі теоретичних моделей, аналізувати і змістовно інтерпретувати отримані результати.

СК5. Розуміння особливостей сучасної світової та національної економіки, їх інституційної структури, обґрунтування напрямів соціальної, економічної та зовнішньоекономічної політики держави.

СК11. Здатність обґрунтовувати економічні рішення на основі розуміння закономірностей економічних систем і процесів та із застосуванням сучасного методичного інструментарію.

СК12. Здатність самостійно виявляти проблеми економічного характеру при аналізі конкретних ситуацій, пропонувати способи їх вирішення.

СК13. Здатність проводити економічний аналіз функціонування та розвитку суб'єктів господарювання, оцінку їх конкурентоспроможності.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теорія взаємодії виробника та споживача

Тема 1. Предмет і метод мікроекономіки

1. *Мікроекономіка як складова частина економічної теорії.*

Мікроекономіка як складова частина економічної теорії. Зміст, співвідношення і генезис термінів «політична економія», «економічна теорія», «макроекономіка», «економікс» та ін.

2. *Обмеженість ресурсів і необхідність вибору.* Проблема обмеженості ресурсів і необхідність вибору. Альтернативність цілей використання обмежених ресурсів і раціональність поведінки суб'єктів ринкових відносин. Альтернативний вибір, альтернативні витрати та альтернативна вартість.

3. *Предмет мікроекономіки. Суб'єкти та об'єкти економічних відносин на мікрорівні.* Еволюція та сучасний зміст предмету мікроекономіки. Суб'єкти та об'єкти економічних відносин на мікрорівні.

4. *Інструментарій мікроекономічного аналізу.* Основні принципи і методи вивчення мікроекономічних явищ і процесів. Сучасний інструментарій мікроекономічного аналізу. Взаємозв'язок мікроекономіки з іншими дисциплінами.

5. *Економічна політика на мікрорівні: сутність, структура, види.* Сутність економічної політики на мікрорівні, її структура, види. Взаємозв'язок мікрорівневої та макрорівневої економічної політики. Практичне значення економічної політики на рівні підприємства.

Тема 2. Теорія граничної корисності й поведінки споживача

1. *Корисність в економічній теорії: поняття, проблеми виміру.* Потреба і корисність. Потреби, їх види, структура. Поняття корисності в економічній теорії. Функція корисності. Сукупна та гранична корисність: вимірювання та

графічне зображення. Постулати теорії споживчого вибору. Визначення ціни товару на основі граничної корисності.

2. *Сукупна та гранична корисність. Закони Госсена.* Закон спадної граничної корисності. Перший та другий закони Госсена. Оптимальне споживання одного блага. Гранична корисність та крива попиту. Вирішення парадоксу А. Сміта на основі кривих граничної корисності.

3. *Бюджетні обмеження і можливості споживання.* Правило максимізації корисності. Рівновага споживача з кардиналістських позицій, в т.ч. в умовах споживання набору благ. Рівновага споживача з кардиналістських позицій, в т.ч. в умовах споживання набору благ. Фактор часу і споживчий вибір.

Тема 3. Ординалістська теорія поведінки споживача

1. *Криві байдужості. Карта байдужості.* Криві байдужості, їх властивості. Карта байдужості. Окремі випадки конфігурацій кривих байдужості для різних пар товарів. Роль кривих байдужості у мікроекономічному аналізі поведінки споживача. Гранична норма заміщення благ. Зона ефективного заміщення. Обмеження та виключення.

2. *Бюджетне обмеження і можливості споживача.* Бюджетна лінія, її формула та графічне зображення. Ламана бюджетна лінія. Зсув бюджетної лінії. Вплив зміни доходу споживача на розташування бюджетної лінії та процес споживання.

3.3 *Рівновага (оптимум) споживача з точки зору ординалістської теорії поведінки споживача.* Економічне обґрунтування та графічне зображення оптимуму споживача як моделі раціонального споживчого вибору. «Внутрішнє» та «кутове» рішення рівноваги споживача.

Тема 4. Аналіз поведінки споживача

1. *Реакція споживача на зміни доходу та ціни.* Залежність поведінки споживача від його доходу. Лінія «дохід – споживання» та побудова кривих Енгеля. Закони Енгеля. Побудова лінії «дохід – споживання». «Суперіорні» (нормальні) та «інферіорні» (низькоякісні) товари. Особливості лінії «дохід – споживання» для нормальних і низькоякісних товарів. «Лінія життя» для різних верст населення та різних вікових груп. Лінія «ціна – споживання» та побудова кривої індивідуального попиту. Зміна вибору споживача в результаті зміни ціни одного з товарів та обох товарів. Побудова лінії «ціна – споживання». Різновиди траєкторії зміни споживання внаслідок зменшення цін на суперіорні та інферіорні товари. Побудова лінії індивідуального попиту споживача.

2. *Фактори впливу на вибір споживача.* Утворення «надлишку споживача» в результаті перевищення корисності товарів над ціною. Приріст «надлишку споживача» як показник зміни його добробуту. Зміна надлишку і втрати в результаті введення податків та дотацій на товари. Комплементарні товари та товари-субститути.

4.3. *Ефект доходу і ефект заміщення.* Основні фактори впливу на вибір споживача. Ефект доходу і ефект заміщення. Розкладання сукупної зміни обсягу попиту на складові: ефект доходу та ефект заміщення – основні підходи за Слуцьким та Хіксом.

4.4. *Парадокс Гіффена. Парадокс Гіффена як виняток із закону попиту.* Умови виникнення парадоксу Гіффена: нижчий товар, переважання ефекту доходу над ефектом заміщення. Взаємозв'язок парадоксу Гіффена з ефектом доходу та ефектом заміщення. Графічна інтерпретація парадоксу Гіффена. Парадокс Гіффена в поведінці споживачів у кризових ситуаціях.

Тема 5. Попит, пропозиція, їхні взаємовідносини

1. *Попит і пропозиція як основні важелі ринкового механізму. Закон попиту. Цінові і нецінові детермінанти попиту.* Попит і закон попиту. Графічне відображення закону попиту. Функція попиту. Графіки індивідуального та ринкового попиту. Виключення з дії закону попиту. Цінові і нецінові детермінанти попиту. *Закон пропозиції. Цінові і нецінові детермінанти пропозиції.* Пропозиція і закон пропозиції. Графічне відображення закону пропозиції. Функція пропозиції. Графіки індивідуального та ринкового попиту. Цінові і нецінові детермінанти пропозиції.

2. *Ринкова рівновага: механізм встановлення, умови формування та шляхи досягнення.* Поняття часткової ринкової рівноваги, рівноважної ціни та рівноважного обсягу виробництва. Види ринкової рівноваги. Зміни у ринковій рівновазі. Дефіцит та надлишок виробництва. Зміни рівноважної ціни та рівноважного обсягу виробництва під впливом різних чинників на взаємозалежних ринках. Стійкість ринкової рівноваги. Павутиноподібна динамічна модель досягнення рівноваги. Наслідки державного втручання у ринкову рівновагу. Чорний ринок. Спекуляція та посередництво.

3. *Еластичність попиту та пропозиції, фактори, які на них впливають.* Еластичність попиту, фактори, які на неї впливають. Види еластичності попиту: за ціною (пряма), за доходом та перехресна еластичність. Дугова та точкова еластичність. Еластичність пропозиції, фактори, що на неї впливають. Еластичність за власною ціною блага та за цінами факторів виробництва. Дугова та точкова еластичність пропозиції. Еластичність у короткостроковому та довгостроковому періодах. Практичне значення теорії еластичності попиту та пропозиції.

Тема 6. Мікроекономічна модель підприємства

1. *Підприємство як суб'єкт економічних відносин на мікрорівні.* Поняття підприємства. Місце та роль підприємства у ринковій системі. Організаційно-правові форми підприємств. Класифікація суб'єктів господарювання.

2. *Сукупний, середній та граничний продукт.* Виробництво та фактори виробництва. Сутність та структура факторів виробництва. Сукупний, середній та граничний продукт. Побудова та аналіз кривих продукту.

Практичне значення сукупного, середнього та граничного продукту для прийняття оптимальних господарських рішень.

3. *Виробничий процес та його оптимізація.* Загальний та середній дохід. Прибуток як кінцевий результат діяльності підприємства. Особливості виробництва. Технологія виробництва. Взаємозамінність та взаємозалежність факторів виробництва. Оптимальне співвідношення ресурсів. Економічна та технологічна ефективність виробництва.

4. *Виробнича функція: поняття, параметри, види.* Поняття виробничої функції. Властивості виробничої функції. Види виробничих функцій. Екстенсивне та інтенсивне виробництво. Короткостроковий та довгостроковий періоди у діяльності підприємства. Виробництво з одним та двома змінними факторами виробництва. Особливості виробничої функції у короткостроковому періоді. Закон спадної граничної продуктивності (віддачі) змінного фактора виробництва.

Тема 7. Варіації факторів виробництва та оптимум товаровиробника

1. *Поняття та структура факторів виробництва.* Особливості виробничої функції на довгостроковому інтервалі. Виробництво з одним та двома змінними факторами виробництва.

2. *Ізокванта та ізокоста: суть, графічне та алгебраїчне зображення.* Ізокванта. Карта ізоквант. Зона технологічного заміщення. Гранична норма технологічного заміщення. Ізокоста: сутність, графічне та алгебраїчне зображення. Оптимум товаровиробника та його графічна інтерпретація.

3. *Ефект масштабу та його вплив на визначення оптимального розміру підприємства.* Виробництво у довгостроковому періоді. Поняття ефекту масштабу. Постійна, зростаюча та спадна віддача від масштабу. Крива «Шлях розвитку». Концепція мінімально ефективного розміру підприємства. Вибір комбінації виробничих факторів за критеріями мінімізації витрат чи максимізації випуску.

Змістовий модуль 2. Теорія ринкових структур

Тема 8. Витрати виробництва

1. *Економічний і бухгалтерський підхід до визначення витрат виробництва.* Витрати, їх сутність та структура. Загальна характеристика витрат та їх класифікація. Економічний і бухгалтерський підхід до визначення витрат виробництва. Поняття альтернативних витрат. Зовнішні (бухгалтерські) та внутрішні витрати. Витрати, видатки, виплати, собівартість – важливість виокремлення, їх взаємозв'язок.

2. *Витрати виробництва у короткостроковому періоді: види, графічне зображення, практичне значення.* Витрати виробництва у короткостроковому періоді. Постійні, змінні, загальні витрати, їх графічне зображення. Умовно-змінні та умовно-постійні витрати. Середні витрати: сутність, формули, графічне зображення. Граничні витрати. Граничні доходи. Гранична

продуктивність. Правило максимізації прибутку. Рівновага фірми у короткостроковому періоді. Максимізаційно-мінімізаційні цілі фірми. Догранична, гранична та позагранична фірма. Догранична фірма з нормальним та надприбутком.

3. *Витрати виробництва у довгостроковому періоді. Ефект масштабу. Пропозиція галузі.* Витрати виробництва у довгостроковому періоді. Криві довгострокових витрат. Концепція мінімально ефективного розміру підприємства. Ефект масштабу виробництва: сутність, типи, практичне значення. Пропозиція галузі. Крива пропозиції галузі з постійними та зростаючими витратами.

Тема 9. Ринок досконалої конкуренції

1. *Поняття досконалої конкуренції. Ринковий попит на продукцію конкурентної фірми.* Ознаки й умови існування ринку досконалої конкуренції. Види конкуренції. Ринковий попит на продукцію фірми, яка діє в умовах досконалої конкуренції. Графічне зображення попиту конкурентної фірми, середнього, граничного і сукупного доходу.

2. *Поведінка конкурентної фірми в короткостроковому та довгостроковому періодах.* Визначення поведінки фірми в коротко-строковому періоді. Правило максимізації прибутку і мінімізації збитків: два способи визначення. Поведінка підприємства за умов зміни ринкової ситуації. Пропозиція фірми у короткостроковому періоді, її зв'язок з кривими витрат, графік галузевої пропозиції. Поняття ринкової рівноваги. Визначення рівноважного обсягу та рівноважної ціни. Пропозиція фірми та галузі. Поведінка фірми у довгостроковому періоді. Крива ринкової пропозиції на тривалому інтервалі та її можливі конфігурації в галузях з постійними, зростаючими, спадними витратами. Тривала рівновага підприємства, галузі, ринку та механізм її підтримки.

3. *Визначення ефективності ринку досконалої конкуренції.* Ефективність ринку досконалої конкуренції. Переваги та недоліки досконалої конкуренції. Поняття ефективності ринку досконалої конкуренції. Оптимальний розподіл ресурсів за умов досконалої конкуренції. Обмеження та недоліки оцінки ефективності ринку досконалої конкуренції. Практичне значення моделі досконалої конкуренції для аналізу економічних процесів.

Тема 10. Монопольний ринок

1. *Характерні риси ринку чистої монополії. Види монополій.* Характерні риси та особливості існування ринку чистої монополії. Бар'єри для вступу в галузь: економічні, адміністративні та правові. Основні види монополій.

2. *Крива попиту монополіста. Вибір монополістом ціни й обсягу виробництва.* Крива попиту монополіста. Вибір монополістом ціни й обсягу виробництва. Вплив на поведінку монополіста цінової еластичності попиту. Правила максимізації прибутку і мінімізації збитків. Пропозиція монополіста і особливості її формування. Визначення монопольної ціни. Стратегії

монополістичного ціноутворення. Цінова дискримінація: поняття, умови та види.

3. *Монополія і монопольна влада. Цінова дискримінація: поняття, умови та види.* Монополія і монопольна влада. Джерела монопольної влади. Показники монопольної влади. Обмеження монопольної влади. Регульована монополія. Необхідність державного регулювання монополії. Рівновага фірми монополіста в довгостроковому періоді. Досягнення і утримання ринкової влади в довгостроковому періоді.

4. *Переваги та недоліки монополій. Ефективність монополістичного ринку.* Економічні наслідки монополізації галузі. Переваги та недоліки діяльності фірми-монополіста. Суспільні втрати від діяльності монополіста. Антимонопольна політика. Антимонопольне законодавство України.

Тема 11. Олігополія та монополістична конкуренція

1. *Олігополістичний ринок: його ознаки та особливості. Види олігополій. Теорія класичної дуополії.* Основні ознаки олігополістичного ринку. Види олігополій: чиста та диференційована. Некооперативна і кооперативна поведінка олігополістів. Лідерство в цінах. Цінова конкуренція. Модель дуополії Курно: договірна й конкурентна рівновага.

2. *Поведінка фірм на олігополістичному ринку. Цінові війни.* Олігополія з погляду теорії ігор. «Дилема ув'язнених» – приклад некооперативної гри з ненульовою сумою. *Картелі.* Цінові війни. Аналіз ламаної лінії попиту. Негнучкість цін. Теорія змови. Картельні союзи. Умови та чинники формування картелю. Показники монопольної влади. Ціноутворення за принципом «витрати плюс». Ефективність та соціально- економічні наслідки олігополії.

3. *Ринок монополістичної конкуренції, його характеристики. Поняття диференціації продукту.* Модель ринку монополістичної конкуренції, її характеристика. Поведінка фірм на ринку монополістичної конкуренції. Диференціація виробів: форми, позитивні наслідки та загрози. Ефективність монополістичної конкуренції. Надлишкові потужності. Крива попиту фірми, яка діє на ринку монополістичної конкуренції. Динаміка прибутковості фірми в короткостроковому і довгостроковому періодах. Визначення ціни та оптимального обсягу виробництва. Умови досягнення і підтримки беззбитковості у довгостроковому періоді.

4. *Особливості нецінової конкуренції на олігополістичному ринку та ринку монополістичної конкуренції.* Нецінова конкуренція, її види та наслідки для виробників та споживачів. Реклама, її роль у формуванні попиту. Переваги та недоліки реклами.

Тема 12. Ринок факторів виробництва

1. *Ринки факторів виробництва (ресурсів): особливості попиту та пропозиції, рівновага.* Пропозиція факторів виробництва. Попит на товари та попит на ресурси. Попит на ресурси, як похідний. Правило використання ресурсів. Попит на ресурси в умовах досконалої та недосконалої конкуренції.

Фактори, які впливають на попит на ресурси. Еластичність попиту на ресурс. Оптимальне співвідношення ресурсів. Правило найменших витрат. Правило максимізації прибутку.

2. *Попит та пропозиція праці, визначення її ціни.* Праця як ресурс, як фактор виробництва. Характеристика досконалого конкурентного ринку праці. Граничний вигравш виробника від найманої праці. Попит окремого робітника на працю. Галузевий попит на працю. Пропозиція праці для окремого робітника. Ринкова пропозиція послуг праці. Рівновага на ринку праці. Диференціація ставок заробітної плати. Економічна рента на ринку праці. Роль профспілок. Попит монополії на працю і монополярна рівновага. Монопсонічний та олігопсонічний ринки, їх особливості. Двостороння монополія і визначення реального рівня заробітної плати. Контроль профспілок над пропозицією робочої сили. Дискримінація на ринках робочої сили.

3. *Капітал, як ресурс тривалого використання. Рівновага на ринку капіталу.* Капітал як ресурс тривалого використання. Попит та пропозиція капіталу. Рівновага на ринку капіталу. Формування процентної ставки як рівноважної ціни капіталу. Інвестиції, їх види. Вплив процентної ставки на короткострокові інвестиційні проекти підприємців. Обґрунтування інвестиційних рішень у тривалому періоді. Міжчасове бюджетне обмеження, міжчасова рівновага.

4. *Земля, як фактор виробництва. Рента, ціна землі.* Земля як фактор виробництва. Ринок землі. Попит та пропозиція землі. Економічна і земельна рента. Ціна землі, як капіталізована рента. Орендна плата.

5. *Підприємницькі здібності, їх характеристика як фактора виробництва.* Підприємницькі здібності як окремий фактор виробництва. Основні риси підприємницьких здібностей. Функції підприємця у процесі виробництва. Роль підприємницьких здібностей у підвищенні ефективності виробництва. Вплив підприємницьких здібностей на розвиток ринкової економіки.

6. *Концепції прибутку. Основні функції та види прибутку.* Нормальний прибуток. Концепції прибутку. Основні функції та види прибутку. Роль державного регулювання у формуванні прибутку. Практичне значення прибутку для стратегічного управління підприємством.

Тема 13. Загальна ринкова рівновага та економіка добробуту

1. *Загальна економічна рівновага, її види.* Взаємозв'язок та взаємозалежність загальної економічної рівноваги та рівноваги на мікрорівні. Взаємодія двох, трьох та множини ринків.

2. *Ефективність виробництва, випуску, обміну.* Ефективність виробництва, крива виробничих можливостей, ефективність випуску. Ефективність обміну. Крива контрактів. Ефективність за Парето. Ефективність та справедливість. Рівень та якість життя: сутність, показники.

3. *Добробут: сутність, критерії, показники.* Добробут: сутність, критерії, показники. Основні теореми добробуту. Коробка Еджуорта.

4. *Перерозподіл доходу. Крива Лоренца. Нерівність доходів. Крива Лоренца та коефіцієнт Джинні. Перерозподіл доходів. Вплив податків на загальну економічну рівновагу. Квазіоптимум.*

Перелік практичних (семінарських) занять / завдань за навчальною дисципліною наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Перелік практичних (семінарських) завдань

Назва теми та / або завдання	Зміст
Тема 1.	Бесіда «Сучасний інструментарій мікроекономічного аналізу». Дискусія «Мікроекономічний атомізм». Дебати «Актуальність принципів мікроекономіки»
Тема 2.	Дискусія «Фактор часу та споживчий вибір». Презентація «Міжчасовий вибір споживача». Вирішення завдань за темою.
Тема 3.	Дискусія «Рівновага споживача – ординалістський підхід». Бесіда «Формування споживацьких уподобань». Вирішення завдань за темою.
Тема 4.	Дискусія «Моделювання поведінки споживача». Мозковий штурм «Детермінанти поведінки споживача». Вирішення завдань за темою.
Тема 5.	Бесіда «Взаємодія попиту і пропозиції. Вплив держави, спекуляції на стійкість ринкової рівноваги». Дискусія «Вплив еластичності на вибір споживача». Вирішення завдань за темою.
Тема 6.	Бесіда «Фактори виробництва» Дискусія «Комбінація факторів виробництва у короткостроковому періоді». Вирішення завдань за темою.
Тема 7.	Бесіда «Оптимум товаровиробника». Дискусія «Максимізаційно- мінімізаційні цілі фірми». Вирішення завдань за темою.
Тема 8.	Бесіда «Максимізаційно-мінімізаційні цілі фірми». Дебати «Сутність проблем ефективності ведення бізнесу». Мозковий штурм «Фактори впливу на прибуток». Вирішення завдань за темою.
Тема 9.	Дебати «Досконала конкуренція – ідеальний функціонування ринкової системи». Мозковий штурм «Асиметричність інформації на ринку». Вирішення завдань за темою.
Тема 10.	Дебати «Особливості функціонування та регулювання монополій в Україні». Бесіда «показники монопольної влади». Вирішення завдань за темою.

Тема 11.	Бесіда «Основні моделі ціноутворення на ринку олігополії». Бесіда «Основні моделі ціноутворення на ринку монополістичної конкуренції». Вирішення завдань за темою.
Тема 12.	Бесіда «Регулювання ціноутворення на ринках ресурсів». Дебати «Особливості формування попиту та пропозиції на ринку праці». Вирішення завдань за темою.
Тема 13.	Дебати «Економіка добробуту – особливості в Україні». Вирішення завдань за темою.

Перелік самостійної роботи за навчальною дисципліною наведено в табл. 3.

Таблиця 3

Перелік самостійної роботи

Назва теми та / або завдання	Зміст
Тема 1.	Діалектика взаємозв'язку інтересів і потреб.
Тема 2.	Проблеми визначення корисності
Тема 3.	Визначення корисності за умови споживання набору благ.
Тема 4.	Особливості поведінки споживача за умови купівлі різних типів благ.
Тема 5.	Вплив еластичності на ринкову рівновагу. Чутливість попиту та пропозиції при введенні податків, дотацій товаровиробникам.
Тема 6.	Виробнича функція на мікрорівні: проблеми інтерпретації.
Тема 7.	Моделі поведінки фірми.
Тема 8.	Особливості розрахунку граничних витрат у короткостроковому та довгостроковому періодах.
Тема 9.	Обмеженість теорія досконалої конкуренції.
Тема 10.	Визначення показників монополізації.
Тема 11.	Особливості ціноутворення на ринках олігополії та монополістичної конкуренції
Тема 12.	Рівновага на ринках факторів виробництва
Тема 13.	Показники добробуту в країні, їхня динаміка та порівняння з іншими країнами

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

При викладанні навчальної дисципліни доцільно використовувати: пояснювально-ілюстративний метод; метод проблемного викладу; евристичний метод; дослідницький метод.

Для активізації та стимулювання навчально-пізнавальної діяльності здобувачів застосовуються: проблемні лекції (теми 1 – 13), презентації (теми 1

– 13), робота в малих групах (теми 1-13), дискусії (теми 1-13), моделювання професійних ситуацій (теми 6, 9-10), ділові ігри (тема 2), кейс стаді (теми 7, 8), мозкові штурми (тема 8).

ФОРМИ ТА МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ

Університет використовує 100 бальну накопичувальну систему оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти.

Поточний контроль здійснюється під час проведення лекційних, практичних, та семінарських занять і має на меті перевірку рівня підготовленості здобувача вищої освіти до виконання конкретної роботи і оцінюється сумою набраних балів:

– для дисциплін з формою семестрового контролю залік: максимальна сума – 100 балів; мінімальна сума – 60 балів.

Підсумковий контроль включає семестровий контроль та атестацію здобувача вищої освіти.

Семестровий контроль проводиться у формі диференційованого заліку.

Підсумкова оцінка за навчальною дисципліною визначається:

– для дисциплін з формою семестрового контролю залік – сумуванням всіх балів, отриманих під час поточного контролю.

Поточний контроль включає оцінювання здобувачів під час: практичних (семінарських) занять – 5 балів за кожне заняття за умови виконання здобувачем означених практичних завдань згідно робочого плану (технологічної карти) з навчальної дисципліни "Мікроекономіка" та участі в обговоренні проблемних та дискусійних питань за темою практичного (семінарського) заняття. Загальна кількість балів – 25.

Перевірка виконаних домашніх завдань щодо використання в дослідженнях різних методів аналізу поведінки суб'єктів господарювання. Кожне домашнє завдання оцінюється у 5 балів за умови правильного виконання та наявності висновків. Кількість домашніх завдань – 4, максимальна кількість балів за усі домашні завдання становить 20.

Есе, що оцінює здатність здобувача обґрунтовувати свою позицію, здійснювати узагальнення інформації та робити висновки щодо проблем визначення особливостей економічної поведінки різних господарюючих суб'єктів, підвищення її ефективності. Підготовка есе – 5 балів. Есе оцінюється після обговорення його здобувачами та викладачем.

Презентації та виступи на наукових заходах (5 балів за кожную презентацію), що дозволяють оцінити рівень засвоєння теоретичних основ мікроекономічної теорії; ознайомлення з сучасними концепціями та підходами щодо оптимізації поведінки суб'єктів економічної діяльності на мікрорівні; вміння поєднувати теорію з практикою при розв'язанні практичних завдань. Кількість презентацій – 2, максимальна кількість балів за всі презентації становить 10.

Поточні контрольні протягом семестру 2, кожна з яких оцінюється у 7 балів, загалом - 14.

Оцінювання результатів вивчення навчальної дисципліни «Мікроекономіка» в межах поточного контролю включає таку форму як колоквіум. Протягом семестру здобувачі пишуть два колоквіуми. Максимальна оцінка за кожен колоквіум – 13 балів. Максимальна кількість балів за обидва колоквіуми – 26 балів. Перший колоквіум включає теми 1 – 7, а другий колоквіум – теми 8 – 14. Структура колоквіуму: два ситуативних завдання та одне евристичне завдання.

Семестровий контроль: Залік

Більш детальну інформацію щодо системи оцінювання наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Базилінська О. Я. Мікроекономіка. Посібник. / О. Я. Базилінська, О. В. Мініна. Київ : Центр учбової літератури, 2022. 352 с.
2. Вергун В. А. Економікс : навчальний посібник / В. А. Вергун, О. І. Ступницький, О. А. Приятельчук, Я. М. Гуменюк. Київ : Вадекс, 2023. 422 с.
3. Ігнатьюк А. Мікроекономіка. Підручник. – Київ : Ліра-К, 2023. 420 с.
4. Макро- та мікроекономіка [Електронний ресурс] : навчальний посібник для студентів усіх спеціальностей першого (бакалаврського) рівня / М. А. Мащенко, М. С. Бріль, О. М. Кліменко та ін. ; за заг. ред. д-ра екон. наук, доцента М. А. Мащенко. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2021. 214 с. – Режим доступу: <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/27811>
5. Мартин О. Мікроекономіка: теорія, тести, задачі. Частина І: навчальний посібник. Львів : ЛДУ БЖД, 2021. - 271 с.
6. Мікроекономіка: навчальний посібник [Електронний ресурс] / О. М. Кліменко, А. В. Литвиненко, І. В. Пивавар [та ін.] ; за заг. ред. Т. С. Черкашиної ; Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця. — Електрон. текстові дан. (5,38 МБ). — Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2024. — 298 с. – Режим доступу: <https://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/37139>

Додаткова

7. Економічна теорія : підручник / В.Г. Чепінога ; Міністерство освіти і науки України. Київ : Юрінком Інтер, 2019. 653 с.
8. Каменева Н. Мікроекономіка: Навч. посібник / Н. М. Каменева, М. В. Косич, О. Ю. Александрова та ін. Харків: УкрДУЗТ, 2022. 305 с.
9. Макро - і мікроекономіка. Методичні рекомендації до самостійної роботи студентів усіх спеціальностей першого (бакалаврського) рівня [Електронний ресурс] / уклад. Т.С. Черкашина; Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця. — Електрон. текстові дан. (1,54 МБ). — Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2018. — 121 с. Режим доступу: <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/27809>
10. Hill R. The Microeconomics Anti-Textbook: A Critical Thinker's Guide – second edition / R. Hill, T. Myatt. London: Bloomsbury, 2021. 400 P.

11. Osborne M. J. Models in Microeconomic Theory (Expanded Second Edition) / M. J. Osborne, A. Rubinstein. Cambridge: Open Book Publishers, 2023. 379 p. Режим доступу: <https://www.openbookpublishers.com/books/10.11647/obp.0362/>

12. The Fundamentals of Economics [Electronic resource] : textbook for self-study / L. Ukrainka, M. Mashchenko, I. Lisna [et al.] ; under the edit. M. Mashchenko; Simon Kuznets Kharkiv national university of economics. - E-text data (910 КБ). - Kharkiv : S. Kuznets KhNUE, 2021. 163 p. Режим доступу: <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/26379>.

Інформаційні ресурси

13. Сторінка курсу на платформі Moodle (персональна навчальна система). Режим доступу: <https://pns.hneu.edu.ua/course/view.php?id=309>.

14. Державна служба та статистики звіти України. Режим доступу: <https://www.ukrstat.gov.ua/>

15. Статистика служба та статистики звіти України. УКРНОІВІ. Режим доступу: URL: <https://ukrpatent.org/uk/articles/UKRNOIVI-statistics>.

16. Сайт Антимонопольного комітету України Режим доступу: <https://amcu.gov.ua/>